

RECEPTAREA LITERATURII SÂRBE ÎN ROMÂNIA ÎN ULTIMUL SFERT DE VEAC

UDC 821.163.41.09(498)“19/20”
821.163.41=135.1

Octavia Nedelcu

Universitatea din București, Facultatea de Limbi și Literaturi Străine,
Departamentul de Filologie Rusa și Slava, București, România

Rezumat. În prima parte a lucrării se face o scurtă trecere în revistă a activității de traducere din limba sârbă în limba română de-a lungul timpului, subliniindu-se importanța traducerilor în patrimoniul literar național. În continuare sunt prezentate traducerile operelor scriitorilor sârbi și ecurile acestora în critica literară ori valorizarea lor în diverse studii literare din ultimul sfert de veac. Cu precădere este vorba despre traducerile din creația lui Milorad Pavić, Miloš Crnjanski, Danilo Kiš și Ivo Andrić. Ultima parte a lucrării cuprinde o listă aproape completă de opere literare a scriitorilor sârbi traduși în limba română din 1990–2018.

Cuvinte cheie: traduceri literare, receptarea literaturii sârbe în România, critica literară, traductologie, traducerile și literatura națională

Despre semnificația tălmăcirii și utilitatea traducerilor s-a scris mult, poate nu însă cu suficientă convingere că actul traducerii este una dintre cele mai concrete și mai importante activități sociale de mediere în transferul de valori culturale. Receptarea în lume a literaturilor din fosta Iugoslavie, după a doua jumătate a sec. XX dovedește interesul crescând pentru Iugoslavia în general, precum și pentru literatura sârbă în special, menținut și după evenimentele care au schimbat istoria celor două țări.

Despre începuturile receptării literaturilor iugoslave în România, perioada 1954–1970 s-a ocupat cu multă acribie regretata profesoară Voislava Stoianovici într-un articol publicat în Actele simpozionului dedicat relațiilor sârbo (iugoslavo)-române, organizat la Vârșeț în 1970 în care subliniază contribuția catedrei de slavistică, respectiv activitatea sârbocroaștilor de la Universitatea din București privind promovarea privind tălmăcirea,

Submitted July 2, 2019; Accepted September 18, 2019

Corresponding author: Octavia Nedelcu

University of Bucharest

E-mail: cnedelcu2004@yahoo.com

selectarea și ierarhizarea celor mai valoroase opere din literaturile iugoslave, e drept, în conformitate cu ideologia politică a vremii.

Dintre scriitorii sârbi traduși la vremea aceea, de cea mai mare popularitate s-au bucurat Branislav Nușić, Branko Ćopić și Ivo Andrić, în această ordine. Dacă proza se traducea cu precădere în volume, poezia era tradusă, în general, în periodice, reviste literare, cu excepția unui singur volum de poezii ale lui Vasko Popa în tălmăcirea lui Nichita Stănescu. Un număr deloc de neglijat îl reprezenta, de asemenea, traducerea textelor de dramaturgie pentru necesitățile teatrului, radioului, televiziunii, astăzi act cultural aproape inexistent.

După anii `70 se afirmă o nouă generație de traducători, iar în virtutea unei ideologii comune și a respectării reciprocității, literaturile din spațiul cultural ex-iugoslav (astăzi sârb, croat, macedonean, sloven, muntenegrean ori bosniac) au pătruns destul de adânc în perimetrul cultural românesc, fiind traduse peste 150 de volume din opere literare reprezentative.

După răsturnarea regimului comunist după 1989, prin dispariția cenzurii și prin apariția inițiativei de privatizare liberă, în perioada de tranziție are loc o adevărată explozie editorială prin apariția unui număr mare de edituri noi, tipografii, reviste literare pentru toate categoriile de cititori. Într-o economie de piață în care cartea a devenit o marfă din ce în ce mai scumpă și ca atare, inaccesibilă, odată cu scăderea puterii de cumpărare, criteriul dominant este cel financiar impus de legea implacabilă a economiei capitaliste, de cerere și ofertă. În acest context încep să fie traduse opere literare trecute la index până atunci, așa-zisa literatură de sertar, fiind promovați scriitorii disidenți și emigranți, se impun genuri literare marginale de conjunctură și multă literatură religioasă, interzisă până atunci. Odată cu creșterea numărului de titluri traduse scade însă drastic tirajul acestora, de la sute ori zeci de mii de exemplare în timpul regimului comunist la câteva sute de exemplare. Astăzi, în peisajul editorial românesc s-au impus câteva edituri sau grupuri de edituri puternice care au preluat rolul de promovare a valorilor cultural-literare.

Pentru traducerile din literatura sârbă sunt reprezentative următoarele: Humanitas, Niculescu, Nemira, Paralela 45, Polirom, Univers, RAO din București și Ed. Uniunea Sârbilor din România (din păcate fără posibilitatea unei difuzări adecvate) și Ed. de Vest din Timișoara. Dacă până în 1990 traducătorii erau aceia care făceau propuneri de editare, astăzi editurile, participante la numeroase târguri internaționale de carte sunt acelea care impun titlurile și scriitorii care urmează să fie traduși, întrucât se pune problema drepturilor de autor, de cele mai multe ori deținute de agenții private și care se negociază la nivel instituționalizat. Nu de puține ori apar situații când traducătorii înșiși obțin drepturi exclusive de traducere (Mariana Ștefănescu pentru Milorad Pavić ori Dušan Baiski pentru Vuk Drašković).

Odată cu destrămarea fostei Iugoslavii încep timid să se configureze noi spații culturale și totodată receptarea literaturilor acestora. În ciuda apropierei geografice, a spiritualității înrudite, a istoriei nu de puține ori comune ori similare ale popoarelor noastre, receptarea literaturii sârbe în România s-a realizat după 1990, de cele mai multe ori, ca o consecință a impactului literar și artistic provocat de scriitorii acestui spațiu ex-iugoslav în cultura occidentală. A se vedea cazul scriitorilor Ivo Andrić, Miloš Crnjanski, Milorad Pavić, Borislav Pekić, Dušan Kovačević, Danilo Kiš, Vasko Popa ș.a. traduși în limba română după ce au făcut „carieră internațională”.

Cititorului i se pune la dispoziție o ofertă extrem de variată și de bogată, necenzurată, neselecționată, în care singurul criteriu dominant este cel al competitivității economice care nu se identifică întotdeauna cu cel de valoare. În continuare proza, respectiv romanul, se vinde cel mai bine, iar traducerea volumelor de poezie este condiționată de susținerea financiară din partea unor asociații ori uniuni literare, a unor fundații ori institute culturale, ori chiar a unor persoane particulare pe principiul reciprocității. Din păcate, în această perioadă sunt extrem de puține textele de dramaturgie (excepție făcând o *Antologie din dramaturgia contemporană din Balcani*). Dintre scriitorii sârbi, cel mai tradus în România după anii '90 este Milorad Pavić cu 7 titluri, urmat de Miloš Crnjanski (5), Danilo Kiš (4) și de Ivo Andrić (3).

Fără îndoială și pentru literatura sârbă, **Milorad Pavić** este un scriitor reprezentativ, un creator care inaugurează un nou gen literar, care încearcă să învețe sensul cuvintelor rătăcite ale unei limbi pierdute din vremuri demult apuse, care anulează legile timpului și ale spațiului prin prisma fantasticului, mitului, legendei și al istoriei creându-și propriul univers literar, propria viziune ce se constituie în adevărate palimpseste, este un scriitor care aparține aceleiași familii spirituale din care fac parte Borges, Calvino, Eco, ori Cortazar și alți deschizători de drumuri literare în opera cărora sunt aplicate teoriile formaliste ale intertextualității, de tip metatextual și postmodernist. O performanță puțin obișnuită pentru această zonă a Europei, în care eternul se amestecă și se contrabalansează cu derizoriul, în care tragicul are neașteptate compensații comice și ironia, proprie unei detașări bazate pe neputința adaptării la performanța occidentală, seuplează cu autoironia, cu tendința specific balcanică de autodesconsiderare, de autominimizare. Milorad Pavić reușește însă să depășească tot ceea ce pare a ține de condiția zonei, să surprindă esențele matricei ei mental-afective într-o serie de construcții literare insolite, de o profundă originalitate, care îl așează între cei mai mari creatori ai sfârșitului de sec. XX și început de secol XXI.

În 1998, editura Nemira, apoi în 2003 editura Paralela 45 au publicat celebrul, de acum, *Dicționar khazar*, tradus în peste patruzeci de țări și considerat de critici drept „literatură absolută”, produsă de „un povestitor, obligatoriu homeric”, capabil să exercite astăzi acea magie de altădată a Șeherezadei. În 2000 editura Univers publică în cadrul programului de studii culturale al Fundației „A Treia Europă” romanul *Peisaj pictat în ceai*, iar în 2003 la ed. Paralela 45 vede lumina tiparului romanul *Partea lăuntrică a vântului*. În 2006 la aceeași editură apare romanul *Ultima iubire la Țarigrad. Îndreptar de ghicit*, în 2008 la ed. Humanitas romanul *Mantia de stele. Ghid astrologic de ghicit*, iar în 2009 la ed. Paralela 45 romanul *Celălalt trup*. Ultimul roman, *Unicat. Cartea cu o suită de finaluri*, în 2015, *Unicat. Cartea cu o suită de finaluri* a apărut la Ed. Pandora Publishing. În pregătire la ed. Humanitas de ani buni se află un alt roman extraordinar *Teatrul de hârtie*, din păcate, nepublicat încă. Cea care l-a făcut cunoscut cititorului român pe Milorad Pavić este Mariana Ștefănescu, o traducătoare neobosită și care are meritul incontestabil de a fi promovat prin opera lui Pavić, literatura sârbă contemporană. În anul 2000 este dramatizat romanul *Mantia de stele – îndrumar astrologic pentru ghicit* după Milorad Pavić și care s-a jucat la Teatrul Mic din București.

Receptarea operei lui Milorad Pavić în spațiul cultural românesc nu poate fi analizată în etape, întrucât cele 6 romane ale sale traduse în limba română au fost publicate într-o perioadă de timp relativ scurtă, de un deceniu, 1998-2009. Ceea ce părea a fi o explozie editorială, o strategie de marketing, s-a dovedit a fi un eșec, într-un context politic extrem de nefavorabil pentru scriitorul sârb care provenea dintr-o țară anatemită, fapt ce a

generat o slabă promovare a operei sale în spațiul public românesc. Odată însă cu dispariția sa, au apărut multe comentarii, în spațiul virtual, bloguri personale, în care, într-o ultimă zvâcnire suntem avertizați că a mai plecat dintr-o noi un potențial laureat al premiului Nobel.

Visam să-i bat la ușă și să-l întreb tot ce vreau despre cărțile sale. Visam să-i iau cel mai frumos interviu și, dintre toți scriitorii, el era singurul care avea, sunt sigur, răspunsuri pentru mine. N-am făcut nimic să ajung la Belgrad și asta e încă o lecție pe care el mi-o predă, fără să știe: *nu aștepta vreun semn ca să-ți atingi visurile realizabile.*

Milorad Pavić este singurul scriitor căruia, după ce i-am citit prima carte, am simțit că trebuie să i le descopăr pe toate. Și am reușit, cel puțin cu cele șase traduse în românește. Milorad Pavić a murit ieri, 30 noiembrie 2009. Avea 80 de ani. Dacă fiecare cititor din lume ar putea să acorde un premiu pentru literatură, eu i l-aș da lui. Gândul că nu-i va mai apărea nici un roman proaspăt mă îmbătrânește cu un vis. (Măruță, 2008)

Spre deosebire de occidentali, care au privit cu admirație inovațiile formale pe scheletul cărora Milorad Pavić își construiește romanele prin experimente hipertextuale, cititorii români au receptat textele prozatorului sârb cu un soi de prudență, succesul și dorința reiterării lui atrăgând după sine o anumită scădere, o diluare a structurii narrative, care a fost treptat înlocuită de o anumită doză de manierism și spectacol al formei. Fără îndoială, separate de contextul traducerii și publicării lor consecutive, cele 7 romane disponibile în limba română reprezintă o experiență interesantă și foarte incitantă. Pavić îndrăznește să abordeze teme atât de mari, că aproape se cer scrise cu majuscule. În acest sens scriitorul poate surprinde și plăcea peste măsură. Dar, citite succesiv, romanele sale încep să „se oxideze”, exact ca anumite bijuterii ținute laolaltă în aceeași cutie. Putem afirma că, într-adevăr, cele 7 cărți sunt exponențiale pentru poetica afirmată de a rescrie încontinuu variante constante. Pavić este un excelent constructor înzestrat cu o imaginație debordantă pe care o canalizează însă într-o singură direcție. Neajunsul unei asemenea „supradoze” este chiar senzația de suprasaturație, ușor obositoare. Pavić își concentrează tot mai mult atenția asupra formei cu pretenție de inedit, învecinată, inevitabil, cu barocul melancolic al miraculosului. Gustul public ține mai puțin la estetica intențională a acestor romane (forma) și tot mai mult la savoarea produsului narativ (conținut). De aceea, opiniile cititorilor și criticilor pot fluctua în decurs de câteva cărți, ajungându-se de la un Pavić exotic pe care îl adori la un Pavić searbăd pe care nu-l înțelegi. Așa se și explică poate, ecoul palid (cu excepțiile care întăresc regula) pe care l-au avut romanele lui Pavić în critica literară românească cu nedrept de puține recenzii față de valoarea acestui mare scriitor.

La moartea autorului, traducătoarea Mariana Ștefănescu încearcă încă o dată să-l readucă pe Pavić în atenția criticii, încercând să sensibilizeze potențialul public cititor și iubitor de Pavić:

Vizionarismul scriitorului sârb nu este câtuși de puțin efectul imaginației, ci s-a construit trudnic, în catacombele istoriei mai tuturor semințiilor - în arhive din toate colțurile lumii. Nu cunosc un alt scriitor care să fi adus acasă la el, în limba lui, atâtea neamuri din toate timpurile, de la khazari la băștinași amazonieni, de la ruși la evrei. În canavaua narațiunilor sale Pavić întrețese tainele multor seminții, de care specialiștii în domeniu nu au știință, ca în cazul khazarologilor germani, care au admis că au aflat multe răspunsuri în romanul lui Pavić. (Ștefănescu 2009, 23)

Opera interactivă a lui Milorad Pavić este destinată unor cititori rafinați, adevărați degustători de literatură pură cărora le vor trebui ani întregi ca să găsească ieșirea din labirint, dar fără de care literatura universală de la sfârșitul secolului XX ar fi cu mult mai săracă.

Opera lui **Miloš Crnjanski** a intrat timid pe scena traducerilor din România cu romanul *O picătură de sânge spaniol* care nu era cel mai reprezentativ din creația sa, fără niciun ecou în presa literară a vremii. Ca în viață, nu a avut norocul și îngăduința destinului care fusese atât de generos cu alți confrăți precum Ivo Anrić ori Miroslav Krleža. Nu același lucru se întâmplă după anii '90 când ed. de Vest din Timișoara publică în tălmăcirea lui Dușan Baiski și a Octaviei Nedelcu romanul *Migrații*, un roman-fluviu conceput în șase volume, din care au apărut trei volume (tradus însă doar unul). Capodoperă a unui prozator de mare forță, dar și a unui poet cu timbru inconfundabil, romanul lui Miloš Crnjanski, o impresionantă frescă istorică a dezrădăcinării umane, propune *migrația* drept unul din principiile structurante ale sufletului sârb. Centrată pe evenimentele dintre 1744–1752, când viața din zona frontierei de sud-est a Imperiului Habsburgic se modifică dramatic, intriga utilizează componenta istorică „reală” drept suport pentru o dublă tentativă, de mare bogăție a semnificației. Pe de-o parte, saga familiei Isaković ilustrează întreaga condiție a unui popor, iar pe de altă parte, fenomenul migrațiilor se deschide parabolic spre o căutare utopică, general umană, a Pământului Făgăduinței, a binelui absolut. Potrivit romanului, istoria sârbilor ar sta sub dubla pecete a mesianismului panslavist și a migrației, într-un soi de dialectică în două etape: una utopică și metafizică, acaparând întreaga energie națională și împingând-o în himeră, exil și ratare, iar cealaltă – realistă și politică, pentru care emanciparea națională trebuie realizată, acasă, în Balcani. Criticul literar, Cornel Ungureanu surprinde extrem de pertinent în postfața traducerii, esența romanului:

Prima lectură din *Migrații* demonstrează ceea ce, de fapt, ar fi trebuit să știu de mult: că în răsăritul european epopeea n-a murit încă și că europenii cei mai de seamă ai estului sânt creatori de epopee. Sadoveanu și Kadare, Iwaskiewicz și Prus ar fi trebuit să ne pregătească pentru înțelegerea acestui roman masiv, rămuror, ineputabil, de un lirism dens cu personaje monumentale. Șocant poate fi și sentimentul că poezia nu are nimic vetust și că „barbarii” nu semănau cu personajele romanelor pe care le știam, fie și din Cărțile Estului. (Ungureanu, 1993, 206)

Scriitor citadin, stabilit la Londra, în urma unui exil impus de răsturnarea regimului politic din 1945, Crnjanski se identifică încă o dată cu biografia sa tumultuoasă în romanul pe care-l va scrie în emigrație *Romanul Londrei*, cântecul său de lebedă, a cărei primă versiune în limba engleză care a circulat prin anii '50 fără șanse de publicare, a văzut lumina tiparului odată cu întoarcerea sa în țară în 1971, tradus în limba română de Mariana Ștefănescu la editura Paralela 45, în 2002. Aceasta notează în prefața volumului:

Oricum s-ar decripta, *Romanul Londrei* rămâne un solilocviu răscolitor al unui intelectual ostracizat o dată cu împărțirea Europei în sfere de influență. Neputința de dedublare a personajului/dublul romancierului s-ar datora radicalismului său, viziunii sale catastrofice asupra unei Europe agonizante care după cel de-al Doilea Război Mondial nu-și va mai regăsi exuberanță creatoare. (Ștefănescu 2002, 11)

Dar cel care a readus numele lui Crnjanski în peisajul traducerilor din limba sârbă, confirmându-i valoarea, a fost regretatul scriitor și traducător Ioan Radin Peianov care a

publicat în 2007, în condiții excelente grafice la editura Brumar din Timișoara, „un triptic” din creația autorului: romanul *Jurnal despre Čarnojević*, volumul de versuri într-o ediție bilingvă *Lirika Itake i druge pesme – Lirica Itacăi și alte poezii* și poemul *Stražilovo*. Acesta explică demersul întreprins în postfața poemului.

Volumul de poezii, romanul de debut și poemul *Stražilovo*, constituie, stilistic și tematic, o unitate [...] care sunt, credem, în măsură să ilustreze unul dintre cele mai viguroase cursuri ale procesului de modernizare, pe care a pornit în perioada interbelică, literatura și arta sârbă. [...] traducerile celor 33 de poezii din acest grupaj precum și traducerea romanului de debut vin ca o completare la argumentele avansate. (Radin, 2007, 521)

Romanul expresionismului sârb a reușit să se identifice atât cu tradiția romanului liric european, cât și cu tendințele avangardiste ale vremii, de experimentare a formei românești prin subiectivizare, metaforizare, anularea cauzalității narațiunii, introducerea principiului repetiției și al variației. Proza lui Miloš Crnjanski captează atenția cititorului nu numai printr-o tematică interesantă, emoții intensive și imagini impresionante, ci și printr-o structură originală a frazei, acest prim roman al lui Miloš Crnjanski, *Jurnal despre Čarnojević* punând multe probleme teoretice în evoluția expresiei romanului liric de tip expresionist.

Apărut imediat după război volumul de poezii *Lirika Itake i druge pesme* a șocat lumea literară prin „atentatul” la tradiție, la miturile naționale, ignorându-se faptul că erau vizate abuzul de mitologizare, supralicitarea și implicit bagatelizarea acestora cu tentă politicianistă. Traducătorul reușește să redea în versiunea românească expresivitatea discursului liric.

Miloš Crnjanski este una dintre cele mai remarcabile personalități creatoare ale literaturii sârbe din acest secol și în același timp unul dintre cei mai de seamă virtuozii ai limbii literare sârbe, prin opera și personalitatea sa acesta s-a identificat cu destinul poporului său, devenind încă din timpul vieții un clasic modern. Traducerile din opera sa reflectă acest lucru.

Realizat de o echipă ce reunește tineri cercetători și personalități ale lumii academice din țară și din străinătate, *Dicționarul romanului central-european din secolul XX* însumează 220 de romane scrise de 165 de autori din spațiul Europei Centrale, fiind un instrument de lucru indispensabil studiului literaturilor central-europene. Între autorii cei mai reprezentativi pentru cultura europeană Centrală, **Danilo Kiš** este prezent în versiune românească după anii '90 cu volumele *Grădină, cenușă, Enciclopedia morților, Suferințe timpurii și Criptă pentru Boris Davidovici* (în două versiuni), romanul *Clepsidra* fiind publicat mai devreme.

Se pare că primul contact al cititorului român cu Danilo Kiš a avut loc printr-o traducere a lui Sorin Titel¹ publicată în revista „Secolul XX”, nr.4–5, 1979. După ce trecuse, la Paris, prin onirism și prin *Noul roman* francez și după ce scrisese *Lunga călătorie a prizonierului*, o parabolă anticomunistă, absurdă de tip kafkian, Sorin Titel s-a „reîntors acasă”, descoperind formidabilele resurse ale locurilor natale. Scrie *Țara îndepărtată*, (1974) roman ce prefațează o serie de cărți ale Banatului și ale Imperiului chesaro-craiesc, carte ce aparține unei zone de contact etnic, a unei literaturi limitrofe, de graniță. Eroii acesteia, români, germani, sârbi, unguri, polonezi, vor propune alt tip de

¹Sorin Titel (1935-1985), povestitor, romancier, eseist.

relații, iar scriitorul, care nu s-a afirmat niciodată în afara dialogului, va propune alt tip de dialog. De data aceasta, personajele „dialogurilor sale” se numesc Danilo Kiš, Andrzej Kusniewicz, Meša Selimović, autori înscriși în perimetrul altei geografii literare. Pe ei îi va cita în noile sale articole teoretice, programatice și de bilanț.

Intellectual rafinat, pasionat de idei și spirit imaginativ, Danilo Kiš a stârnit printre scriitorii europeni ai generației sale, asemenea marilor creatori, deopotrivă ostilitate și admirație profundă. Povestitor, romancier, eseist, dramaturg al teatrului de avangardă, traducător pasionat din poezia rusă, maghiară și franceză, Danilo Kiš este unul din autorii cheie ai neoavangardismului și postmodernismului din spațiul iugoslav, alături de Milorad Pavić, Borislav Pekić ori Dušan Kovačević. Acesta își configurează discursul literar, uneori liric, ca de poet, alteori uscat, ca de grețier, pe alocuri ironic, atrăgând cititorul prin chiar aerul acesta de versiune personală, de invenție pe marginea istoriei. El a crezut cu tărie în supremația cărții, în supremația documentului. De aceea, mărturisirea într-un interviu că nu voia neapărat să facă literatură, ci voia să scrie „cărți”.

Danilo Kiš intră definitiv în arena literaturii europene cu romanul *Grobnica za Borisa Davidoviča (Criptă pentru Boris Davidovici)* în 1976 care prin tehnica romanescă de tip borhesian va stârni o aprigă polemică în critica literară sârbă ce-l va acuza de plagiat. Kiš va răspunde la aceste atacuri ale confrăților să icuo carte scilpitoare de eseuri polemice intitulată *Čas anatomije (Lección de anatomie)*. Opera lui Danilo Kiš este tâlmăcită substanțial în limba română în periodice („Orizont”, „A treia Europă”) și volume în două perioade distincte: deceniul opt al secolului trecut ce reprezintă apogeul carierei sale literare după boom-ul din Europa Centrală unde își va petrece ultimii ani de viață (în Franța ca lector de limba sârbă) și după 1989 când se stinge din viață. Astfel, în ordine cronologică semnalăm apariția următoarelor traduceri în volume: 1987, *Clepsidra*, ed. Univers, București, în tălmăcirea Lydiei Tocariu; 1992, *Criptă pentru Boris Davidovici*, ed. de Vest, Timișoara, volum tradus de Simeon Lăzăreanu, 1996, *Enciclopedia morților*, ed. Univers, București, traducere de Mariana Ștefănescu, 2000, *Grădină, cenușă*, ed. Univers, București, în tălmăcirea lui Ioan Radin Peianov și 2006, *Criptă pentru sufletul lui Boris Davidovici*, ed. Uniunea Sârbilor din România, Timișoara, traducere realizată de Slavița și Ioan Cărmăzan. Menționăm, de asemenea, tălmăciri în limba română publicate de ed. Lumina, Panciova, Serbia: 1966, *Grădină, scrum*, traducător Nicolae Vîrzac, 1976, *Mormânt pentru Boris Davidovič*, în traducerea lui Sima Petrović și 1989, *Criptă pentru Boris Davidovici*, în tălmăcirea lui Simeon Lăzăreanu (versiune preluată, ulterior de editura de Vest).

Este evidentă și de înțeles opțiunea traducătorilor pentru romanul *Criptă pentru Boris Davidovici*, tradus în patru ediții, două în România și două în Serbia (de fapt, trei versiuni, una fiind preluată), „cartea” generând valuri nesfârșite de polemici, controversate și tomuri de analize critice, existând chiar acuzația de plagiat. În mod cert este prima operă postmodernă din literatura sârbă. Romanul este un necrolog polifonic prin care, dincolo de documente, de date și nume, de locuri și de fapte se construiește o meditație sofisticată asupra cruzimii umane și a multiplelor sale întruchipări. De la cruzimea brutală a celui care zdrobește fața victimei cu bocancul, până la cruzimea insidioasă a turnătorului, de la tăcerea vinovată a abulicilor ce asistă la săvârșirea crimelor, la asinatele „justificate” de către exponenții puterii, Danilo Kiš surprinde înspăimântătorul univers al lagărelor și denunță mecanismul care le-a zămislit. Volumul trebuie citit ca o mărturie, ca una dintre numeroasele depoziții aduse la suprafață de martorii secolului al XX-lea. Printr-o tehnică documentară inconfundabilă, autorul operează cu o savoare de enciclopedist,

ca un documentarist care știe totul despre personajele sale. Citând surse imaginare sau reale, sprijinându-se pe o istorie cu inserții fabulatorii, ficționalizând verosimil, Danilo Kiș scoate din întunericul criptei fantome ale unei aceeași lumi, necesare convergenței secunde, cea a personajelor. Eroii biografiilor construite de Kiș au aproape toți aceeași structură și sunt, în fapt, unul și același personaj: omul devorat de istorie. Toți sfârșesc în torturile arestului, anchetei, tuturor li se neagă într-un fel umanitatea, în numele ideologiei sau al religiei.

Caracterizată adeseori drept „o carte despre apocalipsa epurărilor staliniste”, glosă recentă la *Istoria universală a infamiei* a lui Borges sau, mai degrabă, completare imediată la *Arhipelagul Gulag* al lui Soljenițin, romanul *Criptă pentru Boris Davidovici* devine un volum de referință pentru cititorul familiarizat cu anii terorii staliniste și cu istoria recentă de secol XX a Europei Centrale și de Est. Actul ficțiunii recuperatoare, amestec de imaginație poetică și realitate documentară devine astfel mai important decât cel al istoricizării, atunci când intenționează să rescrie viața. Autorul rămânelaodistanță apreciabilă depersonajelesale. El privește imaginea în numele cititorilor. Voluptatea de a plăsmui e însoțită și de inducerea unui sens secund, ca o parabolă, cu trimiterea la realitatea imediată.

Danilo Kiș este cel care a înțeles, se pare, cel mai bine „veacul de singurătate” pe care l-a trăit cu cele două războaie mondiale, sisteme totalitare, genocid și erupții de naționalism în contrastul dintre fragilitatea ființei umane (*Viața*) și seriozitatea mizeră a a utopiei (*Istoria*), apreciat pentru toate acestea de publicul românesc.

Difuzarea scrierilor lui **Ivo Andrić** (1892–1975) în peisajul cultural românesc nu este legată neapărat de decernarea premiului Nobel pentru romanul *E un pod pe Drina* în 1961, dovadă fiind mulți laureați a căror notorietate apune după apariția primei traduceri. Pe de altă parte, trebuie să recunoaștem faptul că un premiu literar de o asemenea prestață universală este extrem de motivant pentru popularizare din partea editurilor. Andrić înseamnă însă mult mai mult pentru români, dat fiindcă în biografia autorului există o perioada interbelică, chiar dacă de scurtă durată pe care a petrecut-o în București, în calitate de diplomat. E cunoscut faptul că Ivo Andrić a lucrat din octombrie 1921 până în noiembrie 1922 ca înalt funcționar la Consulatul general al Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor la București, numit consul clasa a II-a prin Decretul nr. 5259 din 1 octombrie 1921 al regelui Alexandru I Karađorđević. Câteva luni mai târziu, la 8 iunie 1922, la Belgrad, proaspătul rege Alexandru se căsătorește cu Principesa Maria de România, fiica Regelui Ferdinand al României și a Reginei Maria. Sunt ipoteze din care rezultă că numirea lui Ivo Andrić la Legația din București nu ar fi fost deloc străină de dorința primului rege iugoslav de a pregăti minuțios nunta sa din 1922 cu Principesa Maria (cunoscută Mignon).

La prima vedere, nu sunt date care să ateste că vreuna din întâlnirile culturale ale lui Ivo Andrić cu România interbelică ar fi fost relevante în planul devenirii sale autentice după debutul în volum de poeme în proză din 1918, *Ex Ponto*, ori *Nemiri* în 1919. Pe de altă parte, se poate consimți că Bucureștiul pare a juca un oarecare rol în căutarea drumului propriu, de vreme ce în anul numirii sale la Legația din București a început colaborarea cu prestigioasa revistă „Srpski književni glasnik, iar publicarea prozei sale scurte devine o cale sigură spre devenirea sa artistică. Știm despre Ivo Andrić că a locuit în București, pe strada Frumoasă nr. 14 (casa există și astăzi) și că nutrea o nostalgie aparte pentru cafenelele din Micul Paris, din care aroma de cafea ieșea biruitoare mereu. Într-un anumit fel, istoria primelor sale scrieri este una a cafenelelor lor: în Belgrad, în 1919, Ivo Andrić frecventa cafeneaua Moskva, împreună cu alte viitoare nume sonore ale

literaturii sârbe și (ulterior) iugoslave (Miloš Crnjanski, Stanislav Vinaver, Sima Pandurović, Sibe Miličić etc). Puțin mai târziu, rămas fără prietenii din Belgrad, Andrić își va petrece cu siguranță nopțile bându-și cafeaua turcească la cabaretul Alhambra² din Bucureștiul încă necomunist și magic care va lăsa urme în corespondența sa : „... Învăț și citesc mult. Româna este o limbă ușoară și nu este atât de urâtă precum se crede.” Iar la sosirea în București, după o perioadă petrecută la Roma, este surprins și plăcut impresionat: „Bucureștiul este un oraș zgomotos și luxos”, de parcă tot timpul ar fi „Crăciun și sărbătoare”. (Popović, 1988, 36)

Chiar dacă în creația autorului această perioadă bucureșteană a lăsat puține urme³, există în opera sa corespondențe istorice și spirituale cu aria românească analizate parțial de câțiva exegeți din țara noastră și nu numai.

La numai un an de la decernarea Premiului Nobel pentru literatură, în 1962 apare prima traducere din creația lui Ivo Andrić a romanului *E un pod pe Drina*, la Editura pentru literatura universală, dintr-o versiune franceză. Chiar dacă în carte apare mențiunea că traducerea este realizată după ediția sârbească a editurii Prosveta, Belgrad din 1955, considerăm că această informație nu este exactă: pe de o parte pentru că cei doi traducători, Gellu Naum și Ioana Seber nu erau cunoscători de limbă sârbocroată, iar pe de altă parte titlul din limba română este similar ediției franceze Plon din 1961: *Il est un pont sur Drina: chronique Vichégrad*. Evident autenticitatea traducerii din această cauză lasă de dorit, mai ales că turcismele sunt redată descriptiv, pierzându-se în acest fel componentă balcanică. Traducerea este însoțită de o prefață semnată de scriitorul și criticul literar Dumitru Micu.

Din fericire, romanul este reeditat de editura Polirom în 2018, (e drept, fără prefața lui D. Mincu). Dacă la prima ediție recenziile laudative nu au întârziat să apară în revistele literare ale vremii, ediția de anul trecut adună numeroase recenzii pe bloguri personale ori reviste în format electronic. Până în 1990 au apărut povestiri în periodice ori în volume dinstincte și romanul *Cronică din Travnik. Viziri și consuli* în tălmăcirea, conform uzanței, a doi traducători: Virgil Teodorescu și Dragan Stoianovici cu un tiraj impresionant de peste 20.000 de exemplare. Odată cu schimbarea regimului interesul pentru opera lui Andrić pare să scadă, dar după mai bine de cincisprezece ani de la ultima semnalară a unei traduceri a lui Ivo Andrić (o povestire într-o antologie) și după mai bine de treizeci și cinci de ani de la traducerea ultimului roman, în 2005 apare romanul *Curtea blestemată* editat de Uniunea Sârbilor din România. Ecourile nu întârzie să apară, dar, din păcate nu în presa culturală din țară, ci în cea românească din străinătate. Este vorba de revista „Agero”, un magazin cultural de opinie și informație a disporei românești din Stuttgart, în care apare sub semnătura jurnalistului Teodor Negulescu o cronică pertinentă a romanului din care selectăm câteva observații:

Ca să atingă această redeangoasă, desus pans, din *Colonia penitenciarelor*, a lui Kafka, Ivo Andrić nepropune în *Curtea blestemată* o meditație atât asupra destinului uman, cât și a naturii arbitrare, discriminatorii a puterii. Acțiunea romanului este plasată într-un spațiu al captivității și al înstrăinării personajelor, topos configurat în chiar titlul romanului. De altfel, se știe că alienarea, claustrarea, dezumanizarea au constituit teme centrale ale romanului modern și aici pot fi invocați, în calitatea lor de

²*Alhambra* a fost unul dintre cele mai cunoscute cabarete și baruri de noapte din București în perioada interbelică, frecventat de protipendada vremii și care-l va inspira pe Andrić în povestirea *Noć u Alhambri*.

³Ne referim la povestirea *Noć u Alhambri/Noaptea la Alhambra*,

întemeietori, R. Musil, B. Schulz, E. Canetti sau F. Kafka. Treptat, acest spațiu ostil se transformă într-unul al evadării prin intermediul ficțiunii, al povestirii. O idee pe care o dezvoltă și Mario Vargas Llosa în romanele sale este că, pentru a supraviețui, ființa umană are nevoie de ficțiune, de eliberare prin actul povestirii. Situând *povestea* în postura de instrument de bază al comunicării, dar și al salvării prin comunicare, Ivo Andrić reeditează, fragmentar, ceva din misterul celor „1001 de nopți”. Făcând parte din familia spirituală a unor prozatori ca Miroslav Krleža, Meša Selimović, Miloš Crnjanski, Vasko Popa sau Milan Kundera, Ivo Andrić, diplomat de carieră, s-a dovedit a fi în cărțile sale partizanul reconcilierii „combatanților”, al sintezelor identitare istorice și culturale din spațiul balcanic, un spațiu al contrastelor violente, perceput ca zonă-tampon între Occident și Orient, între lumea creștinătății și cea a islamului. [...] Dacă ar fi beneficiat de o mediatizare pe măsura valorii sale, romanul *Curtea blestemată* ar fi meritat să se înscrie, cu siguranță, printre evenimentele literare ale anului 2005, din România. (Negulescu, 2005, www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/CULTURA/IvoAndric -)

De la an la an decernarea Premiului Nobel pentru literatură se bucură de o mediatizare tot mai puternică și interesul publicului crește vizibil. Astfel editurile se îndreaptă spre adevăratele valori. Pentru prima oară, în ceea ce-l privește pe Andrić, se face o mediatizare *avant la lettre* a unei traduceri în pregătire. Este vorba despre o traducere de excepție a volumului de aforisme, însemnări făcute de scriitor de-a lungul vieții și reflecții: *Semne lângă drum* în 2010, la una dintre cele mai prestigioase edituri din România, Curtea Veche și sub semnătura profesorului de filosofie, Dragan Stoianovici, cunoscut talmăcitor de literatură de specialitate din engleză, franceză și sârbă. Această „cronică intimă a sufletului său” cuprinde patru cicluri tematice: I. *Neliniști din veac*, II. *Pentru scriitor*, III. *Imagini, privești, umori*, IV. *Inspomnia*. Traducătorul menționează că a omis deliberat din primele trei cicluri tematice un număr de însemnări ce conțin date mai puțin reprezentative pentru cititorul român, anumite fragmente literare ce urmau a fi incluse în romanele sau povestirile sale și chiar un întreg ciclu de întindere mai mică despre cuvinte și expresii ideomatice. În *Nota traducătorului* de la sfârșitul volumului, Dragan Stoianovici menționează cum a luat naștere a cest volum:

Andrić nu a ținut jurnal, nici nu a scris memorii. Față de cultivarea acestor genuri literar-documentare a nutrit anumite reticențe (...) deși a citit mult și cu pasiune alți scriitori și gânditori. În volum sunt înregistrate impresii și observații despre peisaje naturale sau citadine pe care a avut prilejul să le contemple sau despre cercurile pe care le-a cunoscut în timpul vieții, în propria țară și în țările în care, ca diplomat, a petrecut perioade mai lungi sau mai scurte, apoi meditații despre creația artistică, despre viață, bătrânețe și moarte, în fine despre propria alcătuire sufletească, activitate și poziție în lume. (Stoianovici, 2010, 434)

Traducerea de excepție a fost semnalată cu o recenzie și în prestigioasa revistă „Letopis Matice srpske” în 2011. De asemenea au fost traduse și două eseuri în revista „Lettre internationale” de limba română: *Poveste japoneză* în 1994 și *Convorbiri cu Goya* în 2013. În aceeași revistă, eseu dedicat lui Goya este însoțit de un alt eseu *Rigoarea diplomației și zborul fanteziei* sub semnătura redactorului șef, criticul literar Adrian Mihalache în care prezintă fațetele de diplomat și de poet ale lui Ivo Andrić, două ipostaze aparent contradictorii, aflate, de fapt, într-o relație complementară.

„Nu poți fi ambasador al Franței și poet!” susțineau cu tărie suprarealiștii, într-o scrisoare deschisă adresată lui Paul Claudel, în acea vreme ambasador al Franței în Japonia, în iulie 1925. Dar pentru romancierii, este oare valabil acest lucru? Ivo Andrić s-a găsit în poziția ingrată de reprezentant al unei țări care urma să se formeze. Primind provocarea, s-a descurcat onorabil. [...] Magia romanului constă în capacitatea lui de a crea o lume, pentru că este singurul gen literar în care creația transcende scrierea, pentru a da naștere unui spațiu posibil marcat corespunzător. Prin romanele sale, Ivo Andrić a construit, impunând în istoria și cultura Balcanilor, dublul virtual al unei țări care nu mai există. (Mihalache, 2013, 92)

În 2016 apare traducerea romanului *Domnișoara* în tălmăcirea profesorului Dorin Gămulescu, la editura Uniunii Sârbilor din România, o traducere de „sertar” care din varii motive nu fusese publicată acum un sfert de veac când fusese făcută. Traducere este prefațată de un studiu consistent, intitulat *Ivo Andrić- un Homer al Balcanilor*, semnat de Octavia Nedelcu.

La receptarea creației lui Ivo Andrić în spațiul românesc au contribuit de-a lungul timpului, în afară de traducători, cu studii, articole și contribuții importante, critici și istorici literari, specialiști ai raporturilor literare româno-iugoslave (sârbe): Nicolae Balotă, Mirco Jivcovi, Dorin Gămulescu, Voislava Stoianovici, Carmen Dărăbuș, Dragan Stoianovici, Octavia Nedelcu ș.a.

O mare parte a prozei moderne a sud-estului European care se caracterizează prin oscilarea între adevăr și ficțiune, istorie și mit, narațiunea urmând traiectoria unei mișcări de mitizare, urmată de cea opusă, demitizatoare, cum este cazul valorificării legendei în opera lui Ivo Andrić a fost și va fi inspiratoare pentru cercetările de comparativă în spațiul balcanic. Deseori asociat termenului de „echilibru instabil”, spațiul balcanic este, în fond, și rămâne o punte între culturi și civilizații, iar „lecția” sud-estică a lui Ivo Andrić este un profund apel la solidaritatea umană.

TRADUCERI LITERARE DIN LIMBA SÂRBĂ ÎN ROMÂNĂ PUBLICATE ÎN ROMÂNIA (1990–2018)

- Andrić, Ivo. 2005. *Curtea blestemată*. Traducere de Steva Perinaș și Ion Pachia Tatomirescu. Timișoara: Uniunea Sârbilor din România.
- Andrić, Ivo. 2010. *Semne lângă drum*. Traducere de Dragan Stoianovici. București: Curtea Veche.
- Andrić, Ivo. 2016. *Domnișoara*. Traducere de Dorin Gămulescu. Prefață Octavia Nedelcu. București: Uniunea Sârbilor din România.
- Andrić, Radomir. 1998. *Icoană românească – Румунска икона*. Traducere de Ioan Radin. Timișoara: „Helicon” Banat.
- Antologia poeziei sârbe (sec. XIII – sec. XX). Ediția a II-a*. 2004. Traducere de Ioan Flora. Satu Mare: Solstițiu.
- Avangarda sârbă. Poezie și manifeste*. 2006. Traducere de Miljurko Vukadinović și Traian Manta. Iași: Princeps Edit.
- Basara, Svetislav. 2017. *Mărire și decăderea bolii Parkinson*. Traducere de Octavia Nedelcu. Chișinău: Cartier.
- Bernède, Ivanka. 1995. *Belgradul pe puncte. (Amintiri, amintiri)*. Traducere de Octavia Nedelcu și Vlastimir Vukadinović. București – Belgrad: „Europoint” – „Sfântul Sava”.

- Bojić, Branislav. 1997. *Hoh zpanuqa. Izbor uz noezuje – Noaptea granițelor. Selecție de poezii.* Traducere de Maria Mutici. București – Belgrad: „Europoint“ – „Sfântul Sava“.
- Bulatović, Modrag. 2003. *Amantul morții.* Traducere de Mariana Ștefănescu, Pitești: Paralela 45.
- Crnjanski, Miloš. 1993. *Migrațiile. Roman.* Traducere de Dušan Baiski și Octavia Nedelcu. Timișoara: Editura de Vest.
- Crnjanski, Miloš. 2002. *Romanul Londrei, I-II.* Traducere de Mariana Ștefănescu, Pitești: Paralela 45.
- Crnjanski, Miloš. 2007. *Stražilovo.* Traducere de Ioan Radin Peianov. Timișoara: Brumar.
- Crnjanski, Miloš. 2007. *Jurnal despre Čarnojević.* Traducere de Ioan Radin Peianov. Timișoara: Brumar.
- Crnjanski, Miloš. 2007. *Lirika Itake i druge pesme – Lirica Itacăi și alte poezii.* Traducere de Ioan Radin Peianov. Timișoara: Brumar.
- Cvetanovic, Ivan. 1996. *Piciorul femeii gîtul lebedei. Povestiri erotice sau Călimările frivolității.* Traducere de Antonie Șemineanu. București – Belgrad: „Europoint“ – „Sfântul Sava“.
- Čotrić, Aleksandar. 2007. *Incizii rapide. Aforisme.* Traducere de Goran Mrakitsch și Lucian Alexiu. Timișoara: Uniunea Sârbilor din România, Timișoara.
- Dragojlović, Dragan. 1996. *Cartea iubirii. Poeme.* Traducere de Dušan Baiski și Blagoie Ciobotin. Timișoara: Hestia.
- Drašković, Vuk. 2005. *Consulul rus. Roman.* Traducere de Dušan Baiski. Timișoara: Uniunea Sârbilor din România, Timișoara.
- Drašković, Vuk. 1995. *Cușitul. Roman.* Traducere de Dušan Baiski. Timișoara: Helicon, Timișoara.
- Đidić, Ljubiša. 1997. *Konjanici Svetog Đurđa – Călăreții Sfântului Gheorghe.* Traducere de Ioan Peianov. Timișoara: „Helicon” Banat, Timișoara.
- Đorđević, Goran. 1998. *Pământ risipit. Poeme.* Traducere de Slavomir Gvozdenovici și Lucian Alexiu. Timișoara: Hestia.
- Đurović Habjanović, Ljiljana. 2010. *Cuvioasa Parascheva.* Traducere de Liubița Raichici. Sibiu: Andreiana.
- Goldsworthy, Vesna. 2008. *Căpșuni cu iz de Cernobil.* Traducere din limba engleză de Sânziana Dragoș. București: RG Publishing.
- Goldsworthy, Vesna. 2017. *Marele Gorsky.* Traducere din limba engleză de Ioana Avădani. București: Humanitas.
- Grujičić, Nenad. 1996. *Limba maternă și poezii la-ndemână. Selecție de poezii.* Traducere de Dușița Ristin. București – Belgrad: „Europoint“ – „Sfântul Sava“.
- Ignjatović, Srba. 1997. *Potlačeni Ahil – Ahil subjugat.* Traducere de Sima Lăzăreanu. Timișoara: „Helicon” Banat.
- Ignjatović, Srba. 1997. *Când eram cu toții Tito și alte povestiri.* Traducere de Ioan Radin. București: Universal Dalsi.
- Jakšić, Miodrag. 2007. *Micul zmeu și visele sale. Poezii pentru copii.* Traducere de Slavomir Gvozdenovici și Lucian Alexiu. Timișoara: Uniunea Sârbilor din România.
- Jerotić, Vladeta. 2003. *Numai faptele dragostei dăinuie.* Traducere de Arsenie Bugarski. Bacău: Bunavestire.
- Kiš, Danilo. 1992. *Criptă pentru Boris Davidovici. Șapte capitole ale aceleași istorii.* Traducere de Simeon Lăzăreanu. Timișoara: Editura de Vest.
- Kiš, Danilo. 2006. *Criptă pentru sufletul lui Boris Davidovici. Șapte capitole ale aceleași istorii.* Traducere de Slavița Cărmăzan și Ioan Cărmăzan. Timișoara: Uniunea Sârbilor din România.
- Kiš, Danilo. 1996. *Enciclopedia morților.* Traducere de trad. Mariana Ștefănescu. București: Univers.
- Kiš, Danilo. 2000. *Grădina, cenușa.* Traducere de Ioan Radin Peianov. București: Univers, București.

- Kiš, Danilo. 2008. *Suferințe timpurii*. Traducere de Mariana Ștefănescu. București: Polirom.
- Kokošar, Miroslav. 1997. *Нова кућа. Избор из поезије – Casa nouă. Selecție de poezii*. Traducere de Vlastimir Vukadinović și Maria Mutici. București – Belgrad: „Europoint” – „Sfântul Sava”.
- Koljević, Nikola. 1997. *Temele patriei*. Traducere de Borislav D. Krstici, Carmen Blaga, Cedomir Milenovici, Lidia Handabura și Ileana Ursu. Timișoara: Hestia.
- Komlenac, Živka. 1995. *Când se pornesc zidurile*. Traducere de Slavomir Gvozdenovici și Lucian Alexiu. Timișoara: Hestia.
- Krstanović, Zdravko. 1997. *Povestiri din infern*. Traducere de Ioan Radin. București: Universal Dalsi.
- Kusturica, Emir. 2012. *Unde sunt eu în toată povestea asta*. Traducere din limba franceză de Daniel Nicolescu și Dan Radu Stănescu. București: Polirom.
- Kusturica, Emir. 2015. *Străin în căsnicie*. Traducere din limba franceză de Mădălin Roșioru. București: Polirom.
- Mirković, Čedomir. 1999. *Frica de liniște*. Traducere de Vișislava Vinchi. Timișoara: Helicon.
- Mladenović, Vlasta. 1996. *Alegerea de minunății. Poeme alese și neinedite*. Traducere de Arala Ciora și Vlastimir Vukadinović. București–Belgrad: „Europoint” – „Sfântul Sava”.
- Nordul sârbesc. Poezi sârbi din secolul XX*. 1999. Traducere de Slavomir Gvozdenovici și Lucian Alexiu. Timișoara: Hestia.
- Pavić, Milorad. 2000. *Peisaj pictat în ceai*. Traducere de Mariana Ștefănescu. București: Univers.
- Pavić, Milorad. 2003. *Dicționarul khazarilor. Roman lexicon în 100.000 de cuvinte, Exemplarmasculin*. Traducere de Mariana Ștefănescu. București: Paralela 45.
- Pavić, Milorad. 2009. *Celălalt trup*. Traducere de Mariana Ștefănescu. București: Paralela 45.
- Pavić, Milorad. 2008. *Mantia de stele, Ghid astrologic*. Traducere de Mariana Ștefănescu. București: Humanitas.
- Pavić, Milorad. 2003. *Partea lăuntrică a vântului sau roman despre Hero și Leandru*. Traducere de Mariana Ștefănescu. București: Paralela 45.
- Pavić, Milorad. 2003. *Ultima iubire la Țarigrad. Îndreptar de ghicit*. Traducere de Mariana Ștefănescu. București: Paralela 45.
- Pavić, Milorad. 2015. *Unicat. Cartea cu o sută de finaluri*. Traducere de Mariana Ștefănescu. București: Pandora Publishing.
- Pavlović, Miodrag. 2007. *Adunarea câinilor la Cnossos. Poeme*. Traducere de Anghel Dumbrăveanu, Slavomir Gvozdenovici și Lucian Alexiu. Timișoara: Uniunea Sârbilor din România.
- Pavlović, Miodrag. 2007. *Glasul de sub piatră*. Traducere de Slavomir Gvozdenovici și Lucian Alexiu, Iași: Princeps Edit.
- Pekić, V. Borislav. 2008. *O istorie sentimentală a imperiului britanic*. Traducere de Constantin Ghirdă. București: Historia.
- Pištaló, Vladimir. 2013. *Tesla. Portret între măști*. Traducere de Mariana Ștefănescu. București: Nemira.
- Popović, Danko. 2001. *Spovedania lui Milutin*. Traducere de Ivo Muncian. Timișoara: Eubeea.
- Puslojić, Adam. 1998. *Gradul zero al poeziei – Nulti stepen poezije*. Traducere de Nichita Stănescu și Ioan Flora. Timișoara: „Helicon” Banat.
- Radović, Dušan – Petričić, Dušan. 1991. *Așează-te să stăm de vorbă. În amintirea lui Milan Pražić*. Traducător nementionat. Craiova: Europa.
- Savić, Milisav. 1996. *Pâine și frică*. Traducere de Ioan Radin. București: Nemira.
- Selimović, Meša. 2009. *Dervișul și moartea*. Traducere de Voislava Stoianovici. București: Leda, Grupul Editorial Corint.

- Simović, Ljubomir. 2009. *Furtună deasupra Belgradului. Poeme*. Traducere de Slavomir Gvozdenovici și Lucian Alexiu. Timișoara: Uniunea Sârbilor din România – Anthropos.
- Vitezović, Milovan. 2009. *Ciorapii Regelui Petar. Roman*. Traducere de Ivo Muncian. Timișoara: Hestia.
- Zivlak, Jovan. 1997. *Penitență*. Traducere de Dușița Ristin. București: Nemira, București.
- Zivlak, Jovan. 2009. *Despre gaide. Poezii 1979–2009*. Traducere de Ioan Radin Peianov. Timișoara: Brumar.

BIBLIOGRAFIE

- Andrić, Ivo. 1994. „Poveste japoneză”. Traducere de Alice Dumitrescu din limba franceză. *Lettre internationale*, 10:54.
- Andrić, Ivo. 2013. „Convorbiri cu Goya”. Traducere de Octavia Nedelcu. *Lettre internationale* 87:86–90.
- Babeți, Adriana. 2003. „Danilo Kiš” în *Dicționarul romanului central – european din secolul XX*. Timișoara. OrizontV(6):18.
- „Dramaturgia contemporană din Balcani”. 2008. Antologie de Andreea Dumitru. Cuvânt înainte de Doina Papp. Prefață de Ioana Ieronim. Traducerea pieselor sârbești de Ioana Flora și Ruxandra Lambriu. Fundația culturală „Camil Petrescu”. *Teatrul azi*, București.
- Măruță, Mihnea. *A murit Milorad Pavić – scriitorul visurilor*. Blog: ihneamaruta.ro/2009/12/01/a-murit-milorad-pavic-scriitorul-visurilor/
- Mihalache, Adrian. „Rigoarea diplomației și zborul fanteziei”, *Lettre internationale* 87: 91–92.
- Nedelcu, Octavia. 2011. „Ontološke hipostaze”. *Letopis Matice srpske* 488 (6): 1167–1171.
- Popa, Vasko. 1966. *Versuri*. Traducere de Nichita Stănescu. București: Tineretului.
- Popović, Radovan. 1988. *Ivo Andrić. Život*. Belgrad: Jugoslovenska revija.
- Stoianovici, Voislava. 1971. „Jugoslovenske književnosti u Rumuniji”. În *Actele simpozionului dedicat relațiilor sârbo- iugoslavo – române*. 383–397. Pančevo: Libertatea.

RECEPCIJA SRPSKE KNJIŽEVNOSTI U RUMUNJI U POSLEDNJIH ČETVRT VEKA

U prvom delu radu daje se kratak uvid o prevodilačkoj delatnosti sa srpskog jezika na rumunski tokom vremena. Nastavlja se prezentacijom prevoda stvaralaštva srpskih pisaca na rumunski i njihovo vrednovanje od strane književne nauke i kritike, u književnim i kulturološkim studijama u poslednjih četvrt veka. Reč je o prevodima dela Milorada Pavića, Miloša Crnjanskog, Danila Kiša i Iva Andrića. Poslednji deo prikazuje spisak književnih dela srpskih stvaralaca u prevodu na rumunski jezik od 1990–2018.

Ključne reči: *prevodna književnost, recepcija srpske književnosti u Rumuniji, književna kritika, traduktologija, prevodi i nacionalna književnost*